

dominantne postulativne premise u viđenju socijalizma kod srpske historiografije. (1) Savremena društvenonaučna javnost u Jugoslaviji već se navikla da u svojoj retorici govori o povratku normalnosti nacionalne perspektive iz koje se tumači i prošlost. Nacionalna tradicija je normalizovavana kao središnji istraživački prioritet. (2) Snažnoj normalizaciji nacionalnog bio je potreban kritički protivstav, tj. isticanje glavnog razloga "zapostavljanja" nacionalnog. Bila je nužna obrada socijalizma kao krivca i kao totalitarnog uljeza u nacionalnu tradiciju. Rečju, srpska historiografija se krajem 20. veka vrlo brzo renacionalizovala, ali sada u antitotalitarnom duhu.

Epigonski karakter razvoja jugoslovenskih društvenih nauka krajem 20. veka nužno je uslovio prilagođavanje pravca tumačenja središnjih istorijskih zbivanja zapadnom modelu. Pošto želimo da postanemo deo Zapada, to sve što ocenjujemo poistovećujemo sa Zapadom. Perspektiva Zapada postala je središte iz kog tumačimo istoriju, pa i našu vlastitu (Smolar 2000). Uprkos imperativima globalizacije, samosvest srpske inteligencije nakon nestanka hladnog rata tesno je vezana za kritiku socijalizma kao stranca i nametnute ideologije (koja nosi internacionalizam i mondijalizam) i slabi nacionalnu homogenost. Pri tome se ne govori o samoupravnom socijalizmu, nego se zbog žešćeg emotivnog efekta koriste termini komunizam i boljševizam, pa se viđenje socijalizma lakše uklapa u antitotalitarni negativni stereotip. U ovom prilogu trebalo bi pokazati kako u sklopu globalnoevropskog preokreta (haotična reorganizacija istraživanja socijalizma, jezička obnova, stvaranje novih pojmova i teorija) izgleda lokalno jugoslovensko stanje. Novu usmerenost društvenih nauka karakterišu dva procesa: nastojanje za razbijanjem komunističkih dogmi tabua i brza konverzija naučnika. Jedan kritički pregled obrade socijalizma u jugoslovenskoj sociologiji već postoji (Ilić 1998). Ali nema prikaza ovog stanja u istorijskoj nauci. Ovde će biti razmotrena tri problema: (1) opšti karakter prevladavanja prošlosti u istorijskoj nauci (2) konstrukcija novih junaka, žrtava i dželata, i (3) uloga historiografskih istraživačkih prioriteta u ovom procesu. Reč je o osvrtu na nove konzervativne i liberalne revizije istorije u poslednjih desetak godina, tj. novom pomeranju kulturne hegemonije unutarjugoslovenskog političkog spektra, a što je povezano pre svega sa politikom oko prošlosti (Vergangenheitspolitik).

4. 1. Prevladavanje prošlosti u Jugoslaviji.

Izmenjeni odnos prema socijalizmu je i u Jugoslaviji uslovljen s jedne strane slepim mrljama komunističke historiografije, a s druge interesima i strateškim težnjama novih političkih elita i njihovom politikom sa prošlošću. Naglo razaranje sećanja može se objašnjavati kao tehnika vladanja, ali ne manje i kao stvaranje novog poslekomunističkog identiteta. Socijalizam je stigmatizovan od strane intelektualaca nošenih restaurativnim nacionalnim, političkim i konfesionalnim identitetom (Srbi, liberali, konzervativci, monarhisti, pravoslavci). Još važnija je okolnost što je srpska inteligencija, zaštićena vrednostima novoprihvaćenog identiteta, uporno ignorisala to kako ih drugi vide, odbacujući kritičare kao zlonamerne ili kao neosvešćene. Osim toga, intelektualci konvertiti su još strasnije prihvatili novi identitet što se često s razlogom tumači kao pojačani grč prenaplašenog pokajanja. Kako obično i biva, što je socijalna kriza bila žešća, to je prevladavanje prošlosti bilo izrazitije društveno uslovljeno. Kod normalnih država mogla se vlastita socijalistička prošlost nešto hladnije ocenjivati. Nove balkanske države još uvek nisu normalna društva. Još uvek nije prevladano konfliktno stanje između usitnjenih državica (čak bez čvrstih granica) opterećeno snažnom